

HESSENWEGEN: EEN INTERDISCIPLINAIR ONDERZOEK NAAR MIDDELEEUWSE HANDELSROUTES EN HUN MODERNE INTERPRETATIES

Auteurs:

Dr. Herman Karrespoor, Universiteit van Oudega

Prof. Dr. Meta Veluweweg, Instituut voor Historische Handelsnetwerken

Dr. Dirk Zandvoort, Universiteit van Grootheide

Dr. Margreet van der Heuvel, Centrum voor Archeo-Wegenkunde

Dr. Aldert van der Wagen, Wageningen Universiteit

Prof. Dr. Petronella Paadwiel, Rijksuniversiteit Groningen

Dr. Iepje Verkeerdweg, Instituut voor Middeleeuwse Logistiek

SAMENVATTING:

Dit artikel biedt een diepgaande en multidisciplinaire verkenning van de Hessenwegen, de middeleeuwse handelsroutes die door Oost-Nederland liepen. Door middel van een synthetische analyse van archeologisch bewijs, historische documenten en hedendaagse interpretaties, beoogt dit onderzoek een nieuwe dimensie toe te voegen aan het begrip van deze wegen. Onze bevindingen suggereren dat de Hessenwegen niet alleen belangrijke economische aders waren in de middeleeuwen, maar ook cruciale culturele corridors die invloed hadden op het sociale weefsel van de regio. Met verwijzingen naar zowel materiële als immateriële sporen, proberen we een holistisch beeld te schetsen van de impact van deze routes. Zoals Dr. Herman Karrespoor opmerkte: *"De Hessenwegen verbinden niet alleen steden, maar ook tijden, lagen van betekenis en... ach, soms zelfs de verkeerde kant van de weg"* (Karrespoor, 2024).

INLEIDING:

De Hessenwegen, een netwerk van middeleeuwse handelsroutes die door de oostelijke delen van Nederland kronkelen, zijn sinds lange tijd onderwerp van wetenschappelijk onderzoek. Deze paden, die hun naam danken aan de voerlieden uit het landgraafschap Hessen, functioneerden als vitale slagaders voor de handel en waren essentieel voor de economische ontwikkeling van de regio. Zoals Prof. Dr. Meta Veluweweg scherp opmerkt: *"De Hessenwegen zijn meer dan zandpaden—ze zijn de wortels die onze historische bomen voeden"* (Veluweweg, 2024). Ondanks hun historische belang blijven veel aspecten van deze wegen in nevelen gehuld, niet in de laatste plaats vanwege de complexiteit van het reconstructiewerk. Dit artikel probeert die complexiteit te ontrafelen door te putten uit zowel de stoffelijke resten die deze wegen achterlaten als de sporen in onze collectieve herinnering.

ARCHEOLOGISCHE BEVINDINGEN:

Ons veldonderzoek, uitgevoerd onder leiding van Dr. Dirk Zandvoort, heeft geleid tot de identificatie van meerdere Hessenwegen die eerder aan het oog waren onttrokken door eeuwen van erosie en moderne landinrichting. Door gebruik te maken van geavanceerde LIDAR-technologie—die door Zandvoort zelf gekescherend "de laser met de ware koers" wordt genoemd—hebben we subtiele reliëfverschillen in kaart gebracht die wijzen op oude

“Het Wagenwiel”: Tijdschrift voor Circulaire Geschiedenis en Handelsroutes

karresporen en verdichte zandlagen. Deze sporen zijn de overblijfselen van duizenden wagens die door de eeuwen heen over deze wegen zijn gerold. Zoals Dr. Aldert van der Wagen benadrukt: *"Het is fascinerend om te zien hoe het zand—waar we normaal gesproken overheen lopen zonder erbij stil te staan—zich in lagen heeft gevormd onder de druk van de wielen, waardoor een soort geologische afdruk van het verleden ontstaat"* (Van der Wagen, 2024).

Een bijzonder interessante vondst betrof een verzameling oude hoefijzers en wagenwielen, diep begraven onder de huidige landbouwgrond. Deze artefacten bieden inzicht in de technologie en het vakmanschap van de tijd, maar ze roepen ook vragen op over de interactie tussen mens en landschap. Zoals Prof. Dr. Petronella Paadwiel treffend stelt: *"Deze wegen zijn als de ribben van een vergeten skelet, en elke vondst is een schakel in de keten van ons verleden. Maar laten we niet vergeten, zonder de voerlieden waren deze wegen niets meer dan sporen in het zand"* (Paadwiel, 2024).

HISTORISCHE DOCUMENTEN:

Een van de meest intrigerende aspecten van ons onderzoek was de analyse van middeleeuwse documenten, waaronder tolregisters, landkaarten en persoonlijke brieven van kooplieden. Dr. Herman Karrespoor heeft een indrukwekkende reeks tolregisters uit de 14e en 15e eeuw onderzocht, waaruit blijkt dat de Hessenwegen niet alleen commerciële, maar ook politieke slagvelden waren. De tolheffingen varieerden niet alleen in hoogte, afhankelijk van de goederen, maar ook in frequentie, afhankelijk van wie er op dat moment de baas was. Karrespoor noteerde in zijn dagboek: *"Het lijkt erop dat de Hessenwegen evenveel tol heffen op je geduld als op je goederen. De ene heer eiste belasting op kaas, de andere op karren, en een enkele zelfs op de schoenen aan je voeten"* (Karrespoor, 2024).

De brieven van kooplieden, verzameld door Dr. Iepje Verkeerdweg, werpen een licht op de persoonlijke ervaringen van de reizigers. Veel van deze documenten beschrijven de moeilijkheden van de reis, zoals de beruchte "Schaduwplaatsen" waar voerlieden moesten schuilen voor zowel het weer als voor bandieten. Verkeerdweg schreef in haar aantekeningen: *"Het is duidelijk dat de Hessenwegen meer waren dan een middel om goederen te vervoeren; ze waren ook een test van uithoudingsvermogen en, in sommige gevallen, een spel van levens en kansen"* (Verkeerdweg, 2023).

MODERNE INTERPRETATIES EN HERGEBRUIK:

De Hessenwegen hebben hun sporen niet alleen achtergelaten in het verleden, maar ook in de moderne tijd, waar ze dienen als inspiratie voor recreatie en toerisme. Dr. Margreet van der Heuvel, een pionier op het gebied van erfgoed-toerisme, wijst erop dat deze oude routes vandaag de dag een nieuwe betekenis hebben gekregen. *"In een tijdperk waarin snelheid en efficiëntie de norm zijn, bieden de Hessenwegen een verfrissende herinnering aan een tijd waarin de reis net zo belangrijk was als de bestemming. Tegenwoordig zijn ze niet alleen een symbool van historisch erfgoed, maar ook van onze behoefte om te vertragen en te reflecteren op het verleden"* (Van der Heuvel, 2024).

De opkomst van fietsroutes langs deze oude wegen—zoals de door **Velocipedal Antiquarians** georganiseerde **'Heritage Haul'**—heeft geleid tot een hernieuwde interesse in deze paden. Dit evenement combineert het historische met het avontuurlijke, een idee dat **Emma Steenberg**, bekend om haar minimalistische benadering van bikepacking, ten zeerste toejuicht: *"De Hessenwegen zijn niet alleen iets om naar te kijken, ze zijn iets om te ervaren. Fietsen over*

deze paden is als *trappen door de tijd*, waarbij elke kilometer een nieuwe laag geschiedenis onthult" (Steenbergen, 2024).

CONCLUSIE:

Onze studie heeft aangetoond dat de Hessenwegen een diepere en meer complexe rol speelden in de middeleeuwse samenleving dan eerder werd aangenomen. Door de lens van archeologie, geschiedenis en moderne interpretatie hebben we een nieuw, holistisch begrip ontwikkeld van deze oude handelsroutes. Zoals Prof. Dr. Meta Veluweweg het zo mooi verwoordde: *"De Hessenwegen zijn de aderen van ons verleden, die nog steeds kloppen in het hart van onze moderne cultuur. Ze verbinden ons niet alleen met het verleden, maar ook met onszelf, als we de tijd nemen om ze te volgen"*(Veluweweg, 2024).

Het is duidelijk dat deze wegen, hoewel soms letterlijk verborgen onder de grond, nog steeds een belangrijke rol spelen in hoe we onze geschiedenis begrijpen en waarderen. Zoals Dr. Herman Karrespoor terecht opmerkte: *"Misschien zijn de Hessenwegen niet alleen wegen van de handel, maar ook van de ziel. Een reis die niet eindigt bij de grens, maar die voortduurt in ons collectief geheugen"* (Karrespoor, 2024).

Referenties:

- Zandvoort, D. (2022). *De Verborgen Handelswegen: Een Archeologische Verkenning van de Hessenwegen*. Grootheide: Universiteit van Grootheide.
- Veluweweg, M. (2023). *Overwoekerde Paden: Een Studie naar de Behoud en Verwaarlozing van Middeleeuwse Wegen*. Instituut voor Historische Handelsnetwerken.
- Karrespoor, H. (2023). *Tol en Trouw: De Economische Belang van de Hessenwegen in de Middeleeuwen*. Oudega: Universiteit van Oudega.
- Van der Heuvel, M. (2024). *Erfgoed op Wielen: De Relevantie van Hessenwegen in het Moderne Toerisme*. Centrum voor Archeo-Wegenkunde.
- Verkeerdweg, I. (2023). *Een Koerier in de Knel: Middeleeuwse Brieven en de Obstakels van de Hessenwegen*. Instituut voor Middeleeuwse Logistiek.
- Paadwiel, P. (2024). *Wagen en Wegen: De Interactie Tussen Techniek en Topografie op de Hessenwegen*. Rijksuniversiteit Groningen.
- Van der Wagen, A. (2024). *Zand in de Wielen: Een Geologische Studie van de Hessenwegen*. Wageningen Universiteit.